

QUẢNG BÌNH THỰC HIỆN TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ BẢO TỒN DI SẢN VĂN HÓA

NGUYỄN MẬU NAM

Tháng 6 này, tròn 60 năm Ngày Bác Hồ về thăm Quảng Bình, trong tâm khảm mỗi người dân Quảng Bình hình ảnh Bác trên lễ đài sân vận động Đồng Hới vẫn còn sống mãi; tư tưởng bảo tồn di sản văn hóa của Người vẫn còn vẹn nguyên giá trị và tỏa sáng đến muôn sau, trở thành tài sản, hành trang cho mỗi chúng ta để cùng chung tay bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa, từng bước xây dựng Quảng Bình ngày càng giàu đẹp.

Di sản văn hóa là tài sản vô giá gắn kết cộng đồng các dân tộc Việt Nam, là cốt lõi bản sắc văn hóa dân tộc. Bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa để xây dựng quê hương, đất nước có ý nghĩa hết sức quan trọng.

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm đến việc bảo tồn di sản văn hóa. Chỉ hơn hai tháng sau khi Cách mạng tháng Tám thành công, giữa bận bịu công việc, thù trong, giặc ngoài, ngày 23/11/1945, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã ký Sắc lệnh số 65 về Bảo tồn cổ tích của nước Việt Nam mới. Sắc lệnh này đã thể hiện sự quan tâm sâu sắc tư tưởng, quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh, của Đảng, Nhà nước ta về di sản văn hóa, là việc rất cần trong công cuộc kiến thiết nước Việt Nam. Sắc lệnh đã xác định trách nhiệm “bảo tồn tất cả các cổ tích trong toàn cõi Việt Nam”, cho “Đông Phương bác cổ Học viện” thay thế “Pháp quốc Viễn Đông bác cổ Học viện”

thời thuộc Pháp. Sắc lệnh cũng chỉ rõ “Cấm phá huỷ những đình chùa, đền, miếu hoặc những nơi thờ tự khác, những cung điện, thành, quách cùng lăng mộ chưa được bảo tồn. Cấm phá huỷ những bi ký, đồ vật, chiếu sắc, văn bằng, giấy má, sách vở có tính cách tôn giáo hay không, nhưng có ích cho lịch sử mà chưa được bảo tồn”. Trong suốt 24 năm trên cương vị Chủ tịch nước, Người vẫn dành thời gian đến thăm hơn 40 di sản văn hóa và thiên nhiên tiêu biểu cùng nhiều bảo tàng của nước ta. Tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ II của Đảng, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã khẳng định “... phát triển những truyền thống tốt đẹp của văn hoá dân tộc và hấp thụ những cái mới của văn hoá tiến bộ thế giới, đã xây dựng một nền văn hoá Việt Nam có tính chất dân tộc, khoa học và đại chúng”⁽¹⁾.

Di sản văn hóa, theo Chủ tịch Hồ Chí Minh là một bộ phận quan trọng của truyền thống dân tộc, thể hiện sinh động truyền thống và bản sắc văn hóa dân tộc. Bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa có vai trò đặc biệt trong sự nghiệp giáo dục truyền thống, xây dựng và phát triển văn hóa. Đây là tư tưởng định hướng có giá trị, là sự khởi đầu đặt nền móng cho sự nghiệp bảo tồn di sản văn hóa ở nước ta nói chung và Quảng Bình nói riêng.

Nhận thức và thực hiện tư tưởng Hồ Chí Minh về di sản văn hóa, dưới sự lãnh đạo, chỉ đạo của Tỉnh ủy, UBND tỉnh, công tác bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa ở Quảng Bình ngày càng được quan tâm và đạt được những kết quả đáng khích lệ.

Từ những năm 50 của thế kỷ XX, tỉnh đã quan tâm chăm lo xây dựng đội ngũ

cán bộ làm công tác bảo tồn bảo tàng; bộ phận làm nhiệm vụ này dần được hình thành trong Ty Văn hóa - Thông tin Quảng Bình, chuẩn bị ra đời Bảo tàng tỉnh. Công tác truyền thống, bảo tồn, bảo tàng được tuyên truyền rộng rãi trong nhân dân, góp phần nâng cao ý thức gìn giữ và phát huy truyền thống lịch sử, cách mạng, kháng chiến. Những năm 60, 70 của thế kỷ XX, mặc dù trong điều kiện chiến tranh nhưng công tác bảo tồn di sản văn hóa được các cấp, các ngành hết sức quan tâm, bước đầu đã xây dựng một số nhà truyền thống như xã Cảnh Dương, Quảng Phong (Quảng Trạch); Nhân Trạch (Bố Trạch); Đại Phong (Lệ Thủy); tổ chức trưng bày lưu động truyền thống chống Mỹ cứu nước phục vụ nhân dân, góp phần giáo dục truyền thống, động viên các tầng lớp nhân dân đấu tranh giải phóng miền Nam, thống nhất nước nhà.

Trong suốt 13 năm hợp nhất tỉnh Bình - Trị - Thiên, công tác kiểm kê, phân loại di tích, cắm bia biển, sưu tầm hiện vật, lập hồ sơ di tích, công tác trưng bày ngày càng được chú trọng. Một số di tích, nhất là các di tích thuộc hệ thống di tích đường Hồ Chí Minh trên đất Quảng Bình và một số di tích khác đã được xếp hạng. Các hoạt động văn nghệ quần chúng, lễ hội mặc dù vẫn còn có những hạn chế nhất định nhưng đã từng bước góp phần khơi dậy, bảo tồn văn hóa truyền thống của quê hương.

Sau ngày tái lập tỉnh, để đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ quản lý di sản, nhất là khi danh thắng Phong Nha ngày càng trở thành một địa chỉ thu hút khách du lịch, UBND tỉnh cũng đã có Quyết định thành lập Ban Quản lý Di tích - Danh thắng trên cơ sở tách mảng di tích thuộc Bảo tàng Tổng hợp tỉnh. Từ đó đến nay, đặc biệt sau khi có Nghị quyết TW5 (khóa VIII) về “xây

Bến phà Xuân Sơn thuộc Di tích lịch sử Đường Trường Sơn - Đường Hồ Chí Minh được Thủ tướng Chính phủ xếp hạng Di tích Quốc gia đặc biệt. Ảnh: PHẠM VĂN THỨC

dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc văn hóa dân tộc” và Nghị quyết số 07-NQ-TW ngày 02/10/1998 của Tỉnh ủy Quảng Bình về “chương trình hành động thực hiện Nghị quyết TW5 (khóa VIII)”, công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa đã đạt được những kết quả quan trọng và từng bước khẳng định sự vận dụng một cách đúng đắn tư tưởng Hồ Chí Minh về di sản văn hóa ở tỉnh ta.

Tỉnh đã chỉ đạo ngành Văn hóa và Thể thao quan tâm và chú trọng ngày càng nhiều đến công tác quản lý nhà nước về di sản văn hóa, từ xây dựng, tổ chức bộ máy, số lượng, chất lượng đội ngũ cán bộ đến việc khảo sát, nghiên cứu, lập hồ sơ khoa học xếp hạng các di tích lịch sử, danh lam thắng cảnh. Nếu như tháng 4/1995 trên địa bàn tỉnh chỉ có 26 di tích cấp quốc gia thì đến nay, toàn tỉnh đã có 112 di tích, trong đó có 53 di tích cấp quốc gia, 59 di tích được xếp hạng cấp tỉnh, gần 200 điểm có dấu hiệu di tích được đưa vào danh mục kiểm kê, trong đó có 2 di tích quốc gia đặc biệt là Di sản thiên nhiên thế giới Vườn Quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng và hệ thống di tích đường Hồ Chí Minh trên đất Quảng Bình.

Công tác quy hoạch tạo cơ sở để bảo tồn, phát huy giá trị di tích được tỉnh quan tâm; quy hoạch ngành Văn hóa, trong đó có quy hoạch về di tích danh thắng đến 2020, tầm nhìn đến 2035 đã được UBND tỉnh phê duyệt năm 2015; đề án phân cấp quản lý di tích danh thắng trên địa bàn tỉnh đã góp phần tạo điều kiện để thực hiện công tác xã hội hóa, quản lý, bảo vệ, phát huy giá trị di tích ngày càng hiệu quả hơn. Từ công tác trùng tu, tôn tạo chúng ta đã trả lại diện mạo, những giá trị nguyên gốc của các di tích trên địa bàn tỉnh như Quảng Bình quan, Thành Đồng Hới; làm đẹp hơn, có giá trị hơn các di tích lịch sử văn hóa gắn với các sự kiện lịch sử của quê hương Quảng Bình như chùa Hoàng Phúc, lăng mộ Lê Thành hầu Nguyễn Hữu Cảnh, hệ

thống di tích quốc gia đặc biệt đường Hồ Chí Minh trên đất Quảng Bình, các di tích và Di sản thiên nhiên thế giới Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng.

Bên cạnh việc trùng tu, tôn tạo, việc phát huy giá trị di tích cũng được chú trọng, nhất là từ khi Vườn Quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng được công nhận là Di sản thiên nhiên thế giới. Hiện nay, cùng với các điểm di tích trong Vườn quốc gia (Đền tưởng niệm, bến phà Xuân Sơn, bến phà Nguyễn Văn Trỗi, hang Y tá, nổi với các điểm di tích Đền thờ Thánh Mẫu Liễu Hạnh, khu mộ Đại tướng Võ Nguyên Giáp, di tích danh thắng Núi Thần Đinh, lăng mộ và nhà thờ Lê Thành hầu Nguyễn Hữu Cảnh, các điểm di tích lịch sử cách mạng, hệ thống di tích danh thắng khác của tỉnh ngày càng được du khách biết đến với nhiều giá trị nổi bật, đặc biệt là hệ thống hang động kỳ vĩ, những điểm đến hấp dẫn, độc đáo trong Di sản thiên nhiên thế giới Vườn Quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng.

Nhiều năm qua, ngành Văn hóa và Thể thao đã tích cực triển khai đồng bộ nhiều giải pháp từ công tác khảo sát, thống kê, sưu tầm, nghiên cứu khoa học các loại hình di sản văn hóa phi vật thể. Hiện nay, tỉnh ta đã lập được 116 đơn vị di sản văn hóa phi vật thể; tổ chức nghiên cứu bước đầu hơn 10 di sản văn hóa phi vật thể; ca trù Đông Dương được đưa vào danh mục di sản văn hóa phi vật thể cần phải bảo vệ khẩn cấp; phối hợp với Viện Âm nhạc quốc gia Việt Nam xây dựng hồ sơ bài chòi Quảng Bình, một bộ phận hợp thành bài chòi các tỉnh duyên hải miền Trung đề nghị UNESCO công nhận là Di sản văn hóa phi vật thể của nhân loại. Đặc biệt, sau một thời gian xây dựng hồ sơ, đầu tháng 5/2017, hồ khoan Lệ Thủy đã được đưa vào danh mục di sản văn hóa phi vật thể quốc gia.

Việc sưu tầm các tư liệu thành văn để xây dựng kho sách địa chí của tỉnh nhà nhằm đáp ứng nhu cầu học tập, nghiên cứu cũng được quan tâm. Hiện nay, kho

sách địa chí của tỉnh có hàng ngàn bản sách phục vụ nhu cầu của bạn đọc.

Việc bổ sung các hiện vật, các tư liệu thành văn qua các thời kỳ cũng được chú trọng. Hàng năm, Bảo tàng Tổng hợp tỉnh sưu tầm, bổ sung thêm hàng trăm hiện vật, tư liệu có giá trị nâng tổng số hiện vật hiện có hơn 16.000 hiện vật, góp phần làm phong phú hơn di sản văn hóa vật thể và phi vật thể của tỉnh ta.

Nhằm bảo tồn và phát huy những giá trị nghệ thuật truyền thống của quê hương Quảng Bình, Đoàn Nghệ thuật của tỉnh đang từng bước xây dựng chương trình theo hướng nghệ thuật truyền thống, trong đó đặc biệt chú trọng các làn điệu dân ca, dân vũ Quảng Bình như hò khoan Lệ Thủy, hò thuốc Minh Hóa, hát ru Cảnh Dương, dân ca Bình Trị Thiên.

Công tác xây dựng đời sống văn hóa cơ sở nói chung, bảo tồn khôi phục những nét đẹp nghệ thuật truyền thống nói riêng được chú trọng thông qua việc tổ chức các hội thi, hội diễn, liên hoan, xây dựng các câu lạc bộ dân ca, văn nghệ truyền thống ở các làng quê. Ngành Văn hóa và Thể thao từ tỉnh đến cơ sở tổ chức nhiều hội diễn, liên hoan dân ca (Liên hoan đàn hát dân ca; Liên hoan các câu lạc bộ ca trù); khuyến khích các chương trình, tiết mục dân ca tham gia hội thi, hội diễn.

Việc tôn vinh các nghệ nhân có đóng góp cho sự nghiệp bảo tồn di sản nghệ thuật ngày càng được các cấp ủy Đảng, chính quyền quan tâm. Đến nay, toàn tỉnh đã có 4 nghệ sĩ ưu tú, 7 nghệ nhân trong đó có 4 nghệ nhân ưu tú. Quá trình trao truyền, đào tạo, bồi dưỡng các hạt nhân văn nghệ quần chúng, nhất là thế hệ trẻ từng bước được khẳng định là một giải pháp quan trọng để bảo tồn di sản văn hóa phi vật thể ở tỉnh ta. Nhiều trường học ở Lệ Thủy, nhiều câu lạc bộ dân ca ở các địa phương lấy đối tượng học sinh, thanh thiếu niên để trao truyền, đưa các làn điệu dân ca như hò khoan Lệ Thủy vào học đường, tổ chức hội thi, hội diễn ở các trường học...

Công tác sưu tầm, nghiên cứu, xây dựng, phổ biến các giá trị văn hóa nghệ thuật truyền thống của cộng đồng các dân tộc thiểu số như lễ hội đập trống của người Ma Coong ở Thượng Trạch; lễ hội tria lúa của đồng bào dân tộc Bru - Vân Kiều ở xã Trường Sơn; tập huấn về di sản văn hóa cho đồng bào dân tộc Chứt... cũng là minh chứng sống động cho việc bảo tồn di sản văn hóa ở tỉnh ta. Để không ngừng bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa theo tư tưởng Hồ Chí Minh, Đại hội đại biểu Đảng bộ tỉnh lần thứ XVI, nhiệm kỳ 2015-2020 khẳng định: “Chăm lo xây dựng và phát triển văn hóa, con người đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững. Phát huy giá trị văn hóa truyền thống, xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh và con người Quảng Bình có lối sống cao đẹp... Huy động sức mạnh cộng đồng để bảo tồn, phát huy các giá trị văn hóa truyền thống, các di tích lịch sử⁽²⁾...”

Có thể khẳng định rằng, mặc dù còn gặp rất nhiều khó khăn nhưng trong quá trình hội nhập và phát triển, công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa theo tư tưởng Hồ Chí Minh trên quê hương Quảng Bình đã thu được kết quả quan trọng, góp phần vào thắng lợi và thành tích chung của sự nghiệp xây dựng và phát triển tỉnh nhà. Tháng 6 này, tròn 60 năm ngày Bác Hồ về thăm Quảng Bình, trong tâm khảm mỗi người dân Quảng Bình hình ảnh Bác trên lễ đài sân vận động Đồng Hới vẫn còn sống mãi; tư tưởng bảo tồn di sản văn hóa vẫn còn vẹn nguyên giá trị và tỏa sáng đến muôn sau, trở thành tài sản, hành trang cho mỗi chúng ta để cùng chung tay bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa, từng bước xây dựng Quảng Bình ngày càng giàu đẹp ■

N.M.N

(1) *Hồ Chí Minh toàn tập, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 1995, T6, tr.173.*

(2) *Văn kiện Đại hội Đại biểu Đảng bộ tỉnh lần thứ XVI nhiệm kỳ 2015-2020, tr.87.*